

La dinovena centúria va veure, també, com s'incrementava l'interès per la figura reial a través de la seva crònica biogràfica. També tingué lloc la primera edició «moderna» en llengua original del *Llibre dels feits*. I, ja al segle XX i l'actual, hem assistit a una important difusió de la crònica, que ha incorporat regularitzacions ortogràfiques per tal de fer-la arribar a tothom i versions lingüísticament actualitzades. Així mateix hem assistit a importants debats sobre l'existència de fonts versificades que s'haurien incorporat al text, prèvia prosificació. Aquesta circumstància va generar esforços memorables per part de diversos estudiosos per tractar de reconstruir com devia ésser el poema original. Avui dia, però, aquesta pràctica s'ha abandonat, atès el caire incert que té. El que sí que han abundat són els estudis sobre la crònica i les valoracions ideològiques. I les edicions, entre les quals cal remarcar l'edició crítica de Jordi Bruguera, publicada el 1991 per l'editorial Barcino. Així mateix són nombroses les antologies, sovint amb l'acarament entre la llengua original i l'actual, i les versions ortogràficament modernitzades.

Tots aquests aspectes han estat ben recollits i sintetitzats per Escartí, el qual ens proporciona una àmplia visió de conjunt de la trajectòria evolutiva seguida per aquesta obra remarcable que és el *Llibre dels feits*. L'edició que segueix, feta amb molta cura, ens proporciona un text que a hores d'ara constitueix la versió més fiable de la crònica jaumina. Cal, doncs, congraciar-se per aquesta nova aportació (estudis i edició) d'aquest llibre cabdal per a la història de la cultura catalana.

Gabriel ENSENYAT PUJOL
Universitat de les Illes Balears

FERRER MAYANS, Vicent / RIBES, Enric (2023): *La toponímia de Formentera*. Barcelona: Societat d'Onomàstica, 852 p.

La publicació d'aquest fantàstic volum a càrrec dels filòlegs Vicent Ferrer Mayans, formenterer, i Enric Ribes, eivissenc, resol a la fi una anomalia que els mateixos autors revelen tot d'una en la «Introducció»: que l'illa de Formentera, fins a l'aparició d'aquesta monografia, hagi set un dels nostres territoris amb l'onomàstica més fressada, treballada i recollida, però amb bona part del material inèdit. És, per tant, aquesta, una obra llargament esperada i, sens dubte, celebrada, que aplega tota la toponímia i microtoponímia recollida en els darrers trenta anys de la més meridional de les illes Pitiüses.

L'obra consta de tres apartats: «Introducció», «Fonts d'informació» i «Llista de topònims de Formentera per ordre alfabètic». A més, el volum ofereix un mapa toponímic encartat que permet resseguir, si no amb tots, sí amb els noms més importants, tot el territori i la costa de l'illa, amb raconades, puntes, coves o camins. Pel que fa als apartats, el primer (p. 7-21) comença repassant de forma retrospectiva els documents valuossíssims que han anat conformant la recollida toponímica de Formentera fins avui, tant els que varen veure la llum en el seu dia, com els que han format part d'aquell ja esmentat nombrosíssim corpus no divulgat fins ara. Hi venen citades, per tant, les obres, els estudis, les recollides o les aportacions a la toponímia de l'illa de Joan Marí Cardona, Joan Baptista Costa, Cosme Aguiló, Joan Coromines, Joan Miralles, Joan-Antoni Mesquida, M. Pilar López Sastre, Gaspar Valero i Martí, Dolors Clota, Raquel Guasch i Ferrer, i Jordi Riera Ferrer, a banda de les aportacions realitzades pels mateixos autors d'aquest llibre. Enric Ribes, sense anar més lluny, ja participà en la primera recollida general toponímica de 1993 organitzada entre la Universitat de les Illes Balears i la Conselleria de Cultura, Educació i Esports balear d'aleshores; i Vicent Ferrer fou un dels membres de l'equip que treballà, per exemple, la microtoponímia de la venda de sa Talaiassa, el 2002, i la de les vendes orientals de l'illa el 2006.

Continua aquest primer apartat, una vegada s'ha establert la metodologia, la delimitació, l'abast, la descripció i l'estructura del treball, amb uns breus i encertats apunts sobre la història, la geomorfologia, el clima, la flora, la fauna, les comunicacions marítimes, la demografia, l'administració, la influència religiosa en els noms i l'economia de l'illa de Formentera. Aquestes pinzellades concises permeten al lector prendre embranzida —vegeu-hi un moviment lent i gens apressat— abans de recórrer el corpus lèxic del tercer apartat i endinsar-se, d'aquesta manera, en el territori illenc i la seua memòria oral i

transcrita. Tocant a això, representa un document d'enorme interès la secció que clou aquesta primera part del volum i que es refereix a la llengua de l'illa. En aquest punt, s'hi tracten aspectes del vocalisme, del consonantisme, de la morfosintaxi i del lèxic de la parla formenterera —que forma part del grup de dialectes baleàrics, i que encara, circumstància que tocaria revisar sense cap mena de dubte, s'estudia i se cita en l'àmbit acadèmic dins la nomenclatura de *dialecte eivissenc*—, que expliquen solucions, innovacions i aspectes diversos, com ara les especificacions dels genèrics adaptats al terreny, que modulen o han modulat la toponímia de l'illa.

Pel que fa a la metodologia, el recull s'ha bastit a partir del corresponent treball de camp, amb recorrements a peu i en llaüt per tota l'illa. La circumstància d'aquest treball de camp, però, és que s'ha dut a terme en un espai temporal prou dilatat, els ja esmentats trenta anys. La tasca dels autors, aleshores, ha set agrupar i unificar aquest latent material dels informadors, des d'aquell primer «Estudi toponímic general de l'illa de Formentera» de 1993 fins al darrer dels treballs de camp que recull aquest volum, «Els topònims costaners de Porto-salè i el parlar de Formentera», de 2014.

La segona fase que ha bastit el volum ha set la de l'arxiu. I en aquest sentit, la feina ha consistit en el buidatge de la toponímia d'una nombrosa documentació i bibliografia, però sobretot, l'apareguda en l'obra del ja esmentat canonge arxiver Joan Marí Cardona, qui dedicà nombrosos títols a estudiar i difondre la història, el paisatge i la petja humana sobre el territori de l'illa de Formentera, a banda de la d'Eivissa.

El segon apartat de l'obra, «Fonts d'informació» (p. 35-51), precisament detalla de forma minuciosa l'origen del corpus toponímic que basteix el volum. I si en les primeres línies qualificàvem la publicació de Ribes i Ferrer de fantàstica, en arribar a aquest punt toca tractar-la ara també com de necessària. Si revisam els noms dels informadors —molts són els que ja han faltat—, el nom dels investigadors i les nombroses publicacions estrictament dedicades a la recollida o difusió d'aquest patrimoni illenc, s'evidencia la necessitat —però no de qualsevol manera, sinó tal com s'ha desenvolupat— de posar a l'abast de la societat i del poble de Formentera, de la seua administració, del seu teixit educatiu i cultural, dels seus mitjans de comunicació i, evidentment, de l'àmbit filològic d'arreu, aquest material únic transmès en el seu dia.

El tercer i darrer apartat (p. 53-852), eix essencial del volum, conté un llistat dels noms de lloc. Cada un dels articles es disposa amb una entrada ordenada alfabèticament i en negreta, amb la transcripció fonètica si es tracta d'un topònim viu, un comentari i un extracte documental si és el cas. A més, destaca d'aquesta edició que cada un dels noms que es recullen apareix georeferenciat seguint el sistema WSG84 (Sistema Geodèsic Mundial), en graus decimals (DD), i gràcies a l'aplicació de Google Earth.

I si fins al moment hem qualificat de fantàstica i necessària aquesta publicació, quan ens endinsam en aquest darrer apartat, i copsam que tot el que es transmet sempre és una oportunitat, tornam a tenir present com és sempre d'emocionant la toponímia pel vincle inherent entre la història humana —entengueu-hi, per exemple, en aquest cas la societat formenterera i el seu llegat— i el territori. Perquè aquest volum —fantàstic, necessari i emocionant— és, a banda d'un molt bon material lingüístic per les especificitats illenques mostrades, sobretot una manera de reconèixer, conèixer i transmetre, entre puntes, camins, passos, macs, cavalls, serres, abaixadors, pous i cases, tota una altra illa.

Carles Cèsar TORRES TORRES
Consell Insular de Formentera

FONT MARTÍ, Mar / PUIG TARRÉ, Maite / VENY-MESQUIDA, Joan Ramon (cur.) (2022): *In memoriam. Joan Julià-Muné. Miscel·lània d'homenatge*. Lleida: Aula Màrius Torres i Pagès editors, 387 p.

El llibre que ressenyem és un homenatge al professor Joan Julià-Muné, un dels «històrics» —en paraules dels curadors del volum— de la Universitat de Lleida (UdL). Les professores Mar Font Martí i Maite Puig Tarré, i el professor Joan Ramon Veny-Mesquida, diligents entusiastes del professor honorat,

el defineixen, en la presentació que encapçala la miscel·lània, com un professor apassionat i un investigador pioner, i el millor ambaixador que ha pogut tenir la UdL a la resta de la catalonofonia. En aquestes primeres línies, s'hi fa un recorregut per la vida i carrera de Joan Julià-Muné amerat de moltíssima estima, amb un estil proper que convida a la lectura del volum i que, personalment, ens deixa la recança de no haver pogut conèixer en vida una persona amb un grau d'humanitat tan alt. Les curadores i el curador en destaquen la bonhomia innata, el talent, la ironia fina i, sobretot, l'amor per la llengua, que, combinada amb certa habilitat de lideratge, fa brotar vocacions. Certament, sovint, la vàlua d'un docent i investigador es mesura per la capacitat de crear escola: hi cal la generositat de qui aporta i escolta.

«El nostre Joan» —novament, en paraules dels curadors— va excel·lir en la investigació sobre fonètica en tots els vessants: descriptiu, històric, diatòpic, contrastiu..., i també en d'altres, com ara la història de la llengua. I fou emprenedor, quan encara no teníem ni terme per al concepte, amb la creació del primer laboratori de fonètica de les universitats catalanes.

Aquesta miscel·lània d'homenatge, publicada per l'Aula Màrius Torres i l'editorial Pagès, aplega divuit contribucions de to i perspectiva heterogenis. Hi ha articles més personals; d'altres, amb un estil que voreja l'assaig; i també, de to científic. Hi trobarem investigacions que parteixen d'enfocaments normatius, comparatius, diacrònics, diatòpics, descriptius o sociolingüístics. En el fons, són un pretext per a mostrar l'agraïment més sincer al mestre lleidatà. Finalitza la miscel·lània amb unes pàgines dedicades a llistar les aportacions més rellevants de Joan Julià-Muné, bona part de les quals són obres de referència per a la Filologia Catalana.

Enceta el volum el director de la Càtedra d'Estudis Occitans de la UdL, Aitor Carrera, amb l'article «Pere Barnils: una aportació a l'estudi del gascó?». La contribució és una defensa de la figura de Pere Barnils, fonetista de Centelles i professor de la UdL, com a estudiós de l'aranès, el qual, segons paraules del mateix Joan Julià-Muné, fou un «lingüista oblidat». El professor Carrera hi apunta que fou Coromines qui contribuï a l'oblit i menysteniment de les aportacions de Barnils sobre el caràcter gascó de l'aranès, defensades en treballs esparsos. S'hi destaca, així mateix, que, en comparació amb altres fonetistes, com Antoni Griera o, fins i tot, Bernhard Schädel, les dades de Barnils són més fiables i, sovint, més completes. Ho demostra desvirtuant les aportacions més rellevants de l'autor, a partir de les dades arrellegades en Canejan (a pesar que són d'un sol informant). Entre d'altres, la confirmació de la conservació de l'aspiració, quan diversos lingüistes n'havien constatat l'emudiment (*hemna*, *hereda*, *hièstra*...); i l'aportació de molts més exemples en relació amb el canvi de la bilabial [b] (*b* i *v*) en [w] (*diuendres*, *iuèrn*...) o amb el manteniment dels sons oclusius finals després de nasal o de [r] ([rt] *verd*, *sord*; [rep], *serp*; [rk], *pòrc* i [nt] *dent*). A la fi, Aitor Carrera fa justícia a Pere Barnils —malgrat que no n'amaga les esvarades—, i li pondera el fet que va afirmar, abans que el mestre Coromines, que l'aranès «com a tal comporta també subdialectes».

Josefina Carrera-Sabaté, reconeguda professora i investigadora en fonètica de la Universitat de Barcelona (UB), presenta una investigació molt acurada sobre les produccions vocàliques d'adolescents en entorns multilingües: «Actituds i vocalisme en contextos multilingües a Lleida». En concret, l'experimentació es fa contrastant dos grups d'adolescents de dotze a dihuit anys: dotze tenen el lleidatà com a L1, i tretze, el romanès. Un dels objectius que percaça la recerca és esbrinar si l'actitud lingüística (usos lingüístics, creences i afectes), que és ben sabut que afecta l'aprenentatge de segones i terceres llengües, incideix específicament en l'assoliment de la fonètica del català. Sobretot, pel que fa a les vocals mitjanes, diferencials en relació amb el romanès (i l'espanyol). La solució a l'enigma és previsible, però no per això menys valuosa i contundent: tenir amistats catalanoparlants i consumir mitjans audiovisuals en català estimula una producció de les vocals mitjanes més acostada a la dels parlants L1 de català. I encara més, les creences favorables al català, juntament amb una autoavaluació bona dels coneixements de català, però, també amb una actitud negativa cap a la llengua pròpia, el romanès, impliquen, així mateix, més acomodació cap al català. S'hi constata, finalment, que l'ús de l'espanyol és desfavorable a aquesta acomodació, com era esperable.

El president de la Secció Filològica (SF) de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), Nicolau Dols, homenatja el mestre Joan Julià-Muné partint dels seus treballs sobre Antoni Maria Alcover, en què reivin-

dicava l'enorme rigor intel·lectual del filòleg mallorquí, que partia d'una formació lingüística acurada, amb mestres reconeguts, com Tomàs Forteza i Marià Aguiló. En l'article presentat, «Notes sobre la fonologia d'Antoni Maria Alcover», Dols se centra en les aportacions de Mossèn Alcover a la fonètica i la fonologia; més al detall, fa palesa la seva creativitat lingüística derivada de la necessitat de donar nom a fenòmens fonètics per als quals el català encara era verge de terminologia. El llistat, extret de l'anàlisi de diversos textos lingüístics alcoverians, ens presenta termes que difereixen dels imposats per la tradició posterior a l'autor, però que podríem qualificar de deliciosos. Aquests termes aprofiten per a *a)* la denominació dels òrgans de la parla i la classificació dels sons: així, el metafòric *llit de les dents*, per als al·lèols, o el ben expressiu adjectiu *rabent* per a caracteritzar un so tens; per a *b)* anomenar els processos: i sabrem que, quan fem epèntesi vocàlica, en realitat hi *fiquem una vocal fitera*, o que, quan entren en contacte dos sons, de fet, *tupen*; i per a dir *c)* altres fenòmens, com ara els aspectes suprasedgmentals o els agrupaments de llengües: usará *diftong cap amunt* i *diftong cap avall*, en lloc de diftong creixent i decreixent, respectivament, o *soca*, per referir-se a l'origen comú de dues varietats. Al capdavant, expressivitat —que no pas excentricitat, com remarca Dols— en estat pur.

Els mots nous són també l'objecte d'estudi de la tercera contribució, que va de la mà d'Ona Domènech-Bagaria (Universitat Oberta de Catalunya) i Rosa Estopà-Bagot (UB). En «Neologia geolectal i planificació lingüística: NEOXOC, una aposta per la neodiversitat», aquestes dues lingüistes, excel·lents i referents en la matèria, membres del grup de recerca OBNEO, defensen la necessitat de considerar la neologia com un fenomen estretament relacionat amb la situació sociolingüística. Per això, presenten una investigació que aprofundeix en els condicionaments socials de la creació neològica en català. Segons les autores, en l'estudi de la neologia cal incorporar una ètica del respecte cap a la diversitat neològica, que denominen *principi de neodiversitat*. En concret, se centren en la variació diatòpica present en la neologia catalana. A partir de les dades de la xarxa d'observatoris de neologia de les varietats geolectals (NEOXOC), descriuen, d'una banda, la distribució diatòpica dels mecanismes de formació de neologismes recollits i, de l'altra, el nivell de coincidència o divergència dels lemes neològics en els diferents territoris. Les dades mostren que el recurs de formació més recurrent en totes les varietats és la derivació. Només en la sufixació es constaten diferencials dialectals: així, *-aire* és molt productiu a Perpinyà, sobretot, en el llenguatge periodístic (*blocaire, betonaire, carrillonaire*), mentre que en la resta de parlars només s'usa en aquests registres amb un matis pejoratiu (*opinaire, piscinaire, calçotaire*). Més interessant és encara el fenomen dels *hàpax territorials*, neologismes que només es documenten en un territori, cosa que permet demostrar, com suggerien les autores, que l'aportació de la perspectiva neodiversa és important; no debades, en el lèxic nou de la premsa s'hi percep la vida social i els interessos d'una microsocietat (*anxover* o *xavelàndia*, a Girona; *jogueter* o *valenciania*, al País Valencià). Aquest coneixement pot esdevenir molt útil per a accions concretes de planificació del corpus d'una llengua, conclouen.

En la seva contribució, «*Molin, molièr, moliner, monner...* Consideracions sobre la presència dels continuadors de MOLINU i MOLINARIU en la toponímia de la Gascunya comengesa», una de les editores del volum, doctoranda al Departament de Filologia Catalana de la UdL i especialista en lingüística occitana, Mar Font Martí, vincula el record de l'estimat col·lega Joan Julià-Muné amb el mot MOLINARIU, paraula llatina que ha deixat empremta en l'antroponímia (en el cognom de l'homenatjat mateix), i sobretot, en la toponímia (catalana i occitana). Precisament, l'article analitza la presència de MOLINU ('molí') i MOLINARIU ('moliner') al Comenge, regió situada a l'altra banda dels Pirineus, que comparteix amb la Vall d'Aran el gascó pirinenc oriental. Parteix de les dades del qüestionari del luixonès Julien Sacaze (publicat en el *Recueil de linguistique et de toponymie des Pyrénées*, 1887) als instituts locals de tots els municipis dels Pirineus administrativament francesos. L'estudi presentat és extens, molt exhaustiu en l'anàlisi i la documentació aportada, i mostra la prolífica extensió, en forma de topònim, dels continuadors dels dos mots en aquest territori i en els territoris que hi fiten. L'autora hi presenta variació morfològica i semàntica (*era Gota deth Clòt deth Molièr*, però, també, *era Bòrna dera Pèire Molièra*) i classifica el tipus de topònims en què participen aquests mots.

El catedràtic de Lingüística Catalana de la Universitat Rovira i Virgili (URV) Jordi Ginebra tria per a aquest volum una de les seves especialitats de recerca, la història de la lingüística, subdisciplina a la

qual Joan Julià-Muné, sempre innovador, hi va dedicar esforços importants perquè s'implantés en l'àmbit de la filologia catalana. En «Friedrich Diez en la història de la lingüística catalana», ens fa veure la importància del pare de la lingüística romànica per a la història de la llengua catalana, a partir de dos moments concrets, que serveixen d'exemple del pes que va tenir en relació amb la constitució de la lingüística catalana com a disciplina lingüística específica. El primer moment és l'empremta que l'obra del lingüista alemany va deixar en el primer treball de Pompeu Fabra, l'*Ensayo de gramática del catalán moderno* (1891). Descobreix que Fabra l'havia llegit abans de 1891, atès que segueix l'exemplificació present en l'obra de Diez, i, per tant, completa la caracterització de l'*Ensayo* feta fins ara. El segon moment és la reivindicació de Diez que fa la lingüista Eva Seifert en l'article «Das Katalanische in den Werken von Friedrich Diez» (1936). El considera el primer autor que va defensar la individualitat del català. En aquesta contribució a la miscel·lània, el professor Ginebra ha volgut fer visible la figura de Seifert, probablement la primera dona romanista que es va ocupar del català; malauradament, poc coneguda, greuge que vol reparar posant a disposició l'article traduït al català per Macià Riutort (en apèn-dix).

La catedràtica de la UB Maria-Rosa Lloret, especialista en fonologia, morfologia i variació lingüística, vol explorar, en «Epítesis consonàntiques fonètiques i morfològiques», els factors que afavoreixen l'epítesi consonàntica a final de mot, malgrat les contradiccions que implica d'acord amb les tendències fonològiques atribuïdes universalment a aquesta posició. Es refereix tant a l'epítesi fonètica dels substantius, com ara [àpit] (*api*), com a la morfològica, en els verbs, en [párlut] o [párluk] (*parlo*). Pel que fa a les epítesis consonàntiques que es donen en els substantius, l'autora aconsegueix fer palès que l'addició de l'oclusiva (sobretot, [t]) és una estratègia per a reforçar fonèticament el caràcter relativament prominent de la posició final de mot. En canvi, les que es donen en els verbs (sobretot, [k]), tot i que també es presenten com un mecanisme per a millorar el final de mot, tenen principalment una base morfològica. Així, per exemple, la professora Lloret demostra que les epítesis que sorgeixen en les formes verbals amb desinència «zero» de primera persona del singular del present d'indicatiu, preferiblement amb [k] ([mirk], *jo mir*), esdevenen una possible marca de primera persona del singular.

L'humor és el protagonista de l'article «Per no saber castellà o català. Llengua i humor entre els segles XVIII i XX», del professor de literatura catalana de la UdL Jordi Malé. Ens fa avinent una circumstància interessant en la història de la llengua catalana. Tot i que les prohibicions al català comencen als inicis del s. XVIII (amb els Decrets de Nova Planta), el personal administratiu autòcton no es castellanitzà fins ben entrat el s. XIX i, encara molt més tard, com sabem, el poble pla. Per això, els intents dels catalanoparlants d'aprendre castellà eren motiu de burla. Mereixia també escarni el desconeixement del català dels funcionaris espanyols en el nostre territori. Precisament, el professor Malé analitza aquestes circumstàncies com a motiu fonamental de les obres literàries humorístiques del s. XIX. Aquí els convidats a la festa són els equívocs: el dimoni en refistolat castellà pregunta «¿dónde mora Maria?»; i els pastoretos contesten que no en coneixen cap, de mora Maria; el policia no aconsegueix desxifrar el missatge del segrestador que diu «Surt estora tot nadant», perquè «esto sí que es griego o chino; será una clave quizás».

Amb un títol provocador, «Per què estudiar una llengua?», i una prosa fina i irònica, el professor emèrit de la UB i referent en els estudis del Noucentisme Josep Murgades ens anima a discórrer amablement per les tres dimensions de la llengua que la fan digna d'estudi: com a eina de comunicació, com a element cohesionador, i com a mitjà d'esbarjo públic. Especialment interessant és la reflexió —sempre erudita— sobre les tres grans menes de libido que s'experimenten en el fet d'estudiar: la competència, la transgressió i la que concerneix a la pruija de saber. La resta de l'article es dedica a exemplificar aquest plaer del saber, de conèixer la llengua, que és, al capdavant, el gaudi de conèixer-nos a nosaltres mateixos.

La professora Neus Nogué (UB), especialista en sintaxi estàndard i normativa, tria un to més científic per explicar «La concordança del verb *haver-hi*: de Pompeu Fabra a la nova normativa». L'autora hi repassa el tractament que ha rebut aquest tema sintàctic, un dels més controvertits de la normativa del català. Se centra específicament en les gramàtiques de l'últim segle, prenent com a punt de partida la primera gramàtica normativa del català de Pompeu Fabra, passant per les aportacions de l'estimat Joan

Solà, i acabant amb les darreres tres gramàtiques publicades per l'IEC; a saber, la *Gramàtica de la Llengua Catalana* (GIEC, 2016), la *Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana* (GEIEC, 2018) i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU, 2019). De l'anàlisi exhaustiva es desprèn que Fabra ja va proporcionar la informació prescriptiva necessària perquè, més avant, Solà en fes la descripció dels usos del verb *haver-hi* en relació amb el conjunt de les construccions inacusatives. Les indicacions darreres, prescriptives, en les gramàtiques de l'IEC, menen a interpretar que la concordança ja està acceptada.

L'especialista en pragmàtica i anàlisi del discurs Lluís Payrató (UB) ens convida a una passejada, amanida de rampells, sobre els mots a l'entorn de l'alteritat, en la contribució «Al voltant de l'alteritat: un assaig breu sobre els altres». En aquest assaig, el lector descobrirà el gust —i l'enjogassament, val a dir-ho— del professor Payrató per desbrinar les subtilitats semàntiques dels mots, amagades en les definicions més o menys encertades dels diccionaris. De la mà ens du des de *atressí* fins a *alteració* i, de la mà, igualment, ens ajudarà a saltar cap a l'alteritat en el cicle comunicatiu, on el jo es fa ell mateix en el reflex cap a l'altre. Ens aturarem en la literatura i en l'etimologia, també llocs en què podem contemplar com l'essència de l'individu es reparteix amb l'altre. El final de camí és ja una reflexió molt personal sobre la vida acadèmica que sacseja —potser justament perquè la reconeixem amb ell—, de lectura molt recomanable.

Les aportacions de la professora de la UB Maria-Pilar Perea sobre la contribució de Mossèn Alcover a la història de la llengua catalana sempre són interessants i rigoroses. En l'article «La relació epistolar entre Wilhelm Meyer-Lübke i Antoni M. Alcover», dona a conèixer aquesta correspondència (quinze escrits, que s'hi reproduïxen fidelment i íntegra) entre el romanista suís i el promotor de la dialectologia en la nostra llengua. En aquesta contribució, a banda d'analitzar els temes principals que es tracten en l'epistolari, la professora Perea ressegueix les referències lingüístiques de Meyer-Lübke en l'obra d'Alcover, així com també hi inclou un apèndix amb referències sobre les cartes que el 1926 van bescanviar Moll i el romanista suís.

La mestra Gemma Rigau (UAB), membre emèrita de la SF de l'IEC, referent de la lingüística teòrica i descriptiva del català, contribueix a aquest volum d'homenatge amb l'article «Quantificadors aspectuals mitgadors i polaritat». S'hi descriuen les propietats sintàctiques i semàntiques principals d'uns quants quantificadors mitgadors. D'una banda, s'analitzen els quantificadors aproximatius *gairebé* i *quasi*, que tenen un valor aproximatiu a la baixa (*En van vendre gairebé mil exemplars*), i, també, *amb prou feines* i *a penes*, que hi afigen, a més, la implicació semanticopràgmàtica que aquesta quantitat és inferior a les expectatives del parlant (*En van vendre amb prou feines mil exemplars*). D'altra banda, hi ha *tot just* i *ben just*, quantificadors aspectuals delimitadors, que fiten l'esdeveniment (*Tot just parlo bé el francès*, i hi podríem afegir *i res més*). En tots els casos, s'hi examinen fil per randa els efectes de polaritat quan apareixen en la perifèria esquerra de la frase i el tipus de complementadors (o conjuncions) que seleccionen, en concret, *que* i *si*; la funció d'aquest darrer és analitzada amb més aprofundiment. Finalment, s'hi dedica un apartat al usos de *amb prou feines* o *a penes* i *tot just* amb valor temporal (o temporal-aspectual) de simultaneïtat, en oracions com ara *Amb prou feines havia acabat de dir-ho que ja me'n penedia* o *Tot just entrar la van aplaudir*.

El mestre Joan Veny, membre emèrit de la SF de l'IEC, tria per a aquesta miscel·lània un fenomen fonètic de caràcter irregular, a saber, «Sobre la nasal adventícia: de *nigú* a *ningú*» i prova de trobar-li cert ordre. Reivindica que és un fenomen que hauria de convidar els historiadors de la llengua a dedicar-hi un apartat. En primer lloc, en fa un recorregut terminològic («epèntesi espontànea», «adjonction d'une nasale», «canvi nasal inorgànic...») i bibliogràfic. Seguidament, presenta la llista de mots afectats pel fenomen segons que la seva nasalització sigui (a) progressiva (*gramàntiga* < *gramàtica* o *mentàfora* < *metàfora*); (b) regressiva (*angonia* < *agonia* o *ronsinyol* < *rossinyol*); (c) des d'un plural amb nasal (*ganfarró* < *gafarrons* o *volantí* < *volatins*); (d) davant palatal (*enxovar* < *eixovar* o *rellonge* < *rellotge*); i (e) per dissimilació (*an calde* < *al calde* o *trambalsar* < *trasbalsar*). Exhaustivament, s'hi afeg la forma normal, l'àrea de la variant modificada, la font d'informació, la documentació i l'ètim o motivació.

Només hi ha un article centrat estrictament en la literatura catalana en aquest volum. Du el títol «Com treballava Pedrolo» i el signa el catedràtic de la UdL Joan Ramon Veny-Mesquida. La Càtedra Màrius Torres, que dirigeix, va posar a l'abast dels investigadors, en format digital, autògrafs —manuscrits i mecanoscrits— de l'escriptor Manuel de Pedrolo. El curador d'aquest volum miscel·lani fa una descripció d'aquest llegat, centrada en la procedència i la tipologia dels materials. Arriba a conclusions ben sucoses. Permet relativitzar o, si més no, contextualitzar, la idea d'un Pedrolo «escriptor a rajaplo-ma». El llegat indica que preparava, redactava amb diverses versions i revisava els seus escrits.

Les contribucions més breus i, tanmateix, les més íntimes d'aquest volum corresponen als textos de Ramon Sistac (UdL) i Mariàngela Vilallonga (UdG). En l'escrit «Joan Julià-Muné: quaranta anys d'amistat (anècdotes i alguns apunts històrics)», Sistac, membre numerari de la SF de l'IEC i de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, ens fa un retrat amable i positiu (farcit d'anècdotes divertides) de l'amic estimat, amb qui va treballar durant quaranta anys. Vilallonga, catedràtica de Filologia Llatina i membre numerària de la SF de l'IEC, amb «De Joan Julià», fa parlar el professor homenatjat a través de la carta que li va enviar l'abril del 1975, des de Londres.

Tanca el volum un article que connecta amb la vessant més internacional de Joan Julià-Munné, reconegut sinòfil i director de la Càtedra d'Estudis Asiàtics de la UdL. La doctora LiYun Wang, la primera persona xinesa nativa a elaborar, escriure i defensar una tesi doctoral sobre el català i en català, especialista en fonologia catalana i xinesa, hi aporta l'article «Transferència de l'L1 i ultracorreció: dos processos inversos en la pronunciació dels oclusius i els líquids per part dels aprenents sinòfons del català». L'autora presenta un estudi de camp amb la finalitat d'analitzar la pronunciació real dels fonemes oclusius i líquids dels aprenents sinòfons (vint estudiants universitaris xinesos de la UB). Partint de l'anàlisi contrastiva i l'anàlisi d'errors, arriba a la conclusió que l'ensordiment, la lateralització i la sonorització són interferències de l'L1. La ultracorreció posa de manifest que, per als parlants sinòfons, la distinció sorda-sonora és més difícil de dominar que l'articulació sonora. Aquests resultats esdevenen molt útils per a enfocar la tasca docent, que, com suggereix Wang, ha d'anar dirigida al disseny d'exercicis amb parells mínims (tipus *pot-vot*, *plat-prat*, *col-cor*...).

Com heu pogut comprovar, l'obra ressenyada és un volum extens (voreja les quatre-centes pàgines) i temàticament divers, en què hi han participat investigadors i investigadores de renom i, també, de futur prometedor. Sembla ben bé com si ningú no hagués volgut faltar a aquesta festa d'homenatge a Joan Julià-Muné. Tothom està agraït d'haver pogut formar part de la seva vida. Com diuen les «boquetes» desxifrades de la presentació del volum: «Gràcies, Joan».

Sandra MONTSERRAT
Universitat d'Alacant
Institut d'Estudis Catalans

FREIXA, Judit / GUARDIOLA, M. Isabel / MARTINES, Josep / MONTANÉ, M. Amor (ed.) (2022): *Dictionary of Catalan Neologisms*. Berlin / Bern / Bruxelles / New York / Oxford / Warszawa / Wien: Peter Lang, 428 p.

L'obra veu la llum oportunament en un context social i tecnològic en què, a partir dels resultats del projecte NADIC (Neologismes per a l'actualització del diccionari normatiu), els autors intenten donar resposta, d'una manera adient i encertada, als canvis lingüístics i comunicatius que experimenta la societat actual en el dinàmic espai del coneixement i la informació. Són transformacions que, en conjunt, afecten clarament la forma d'expressar-nos mitjançant nous usos, registres i, com no, unitats lèxiques, potser els elements més evidents, especialment si són préstecs d'unes altres llengües.

En realitat, moltes unitats del corpus del NADIC tenen un valor especialitzat i entre elles destaquen principalment els préstecs, així com procediments poc habituals de formació de neologismes. Què passa